

# Tørvebjergning ved Agger.

Ved KR. MADSEN



FORAN MIG ligger et gammelt fotografi, falmet og flosset i kanten. Det er taget engang midt i halvfemserne, sandsynligvis 1895, ved Stranden ud for Vester Agger.

Det som nu, både i daglig tale og på de nyeste kort, hedder Agger, hed oprindeligt Øster Agger, den sidste (Røn - Thyborøn er jo nu et selvstændigt sogn) af Agger sogns 8 landsbyer; kun 2-3 huse er endnu tilbage af Vester Agger. Sådan har havgang og sandflugt hærget denne Thylands forpost mod Vesterhavet.

Engang var dette sogn frugtbar agerjord, og man kan endnu efter Storm og havgang se muldlaget stikke frem et stykke nede i klitskrænten, ofte med Rester af hustomter.

I endnu ældre tid var egnen her som andetsteds dækket af skove, hvis rester i århundredernes løb under det svære sandlags Tryk er omdannet til tørvemasse, de såkaldte, martørv, eller havtørv, som de kaldes på egnen.

Både under sidste og forrige verdenskrig udnyttede egnens befolkning disse tørveforekomster og bødede derved på de ellers så knappe forsyninger af brændsel af anden art. Der var endda vist planer fremme om brydning i større stil, men da det krævede fjernelse af uhyre sandmængder, blev det ikke til noget.

Går vi imidlertid tilbage til tiden omkring århundredskiftet, var havtørv så godt som det eneste brændsel, beboerne i Vester Agger og det nordligere, også forsvundne Aalum, brugte, dog sikkert suppleret med en enkelt pind, som man havde "strænet" ved havet. Det skete jo i de tider.

Det gamle billede, som giver anledning til disse linier, viser, hvordan bjergningen af havtørv foregik nede paa stranden. Stedet er ud for, hvor nu højde 92 findes. Personerne i forgrunden er fra Vester Agger. De længere nord på stranden er fra Aalum. - Den mærkelige klitformation, man ser i baggrunden, er begyndelsen til de høje klitskrænter på strækningen vest for Lodbjerg fyr. Der lå dengang - midt i halvfemserne - to lerknuder, som tydeligt ses på billedet. Ved storm og højvande var de omskyllet af havet. De hed Per Hammers Odder. Da de var af ler og ikke af så hårdt materiale som f. eks. Skarreklit, er de forlængst bortskyllede af havet.

Under de to krige foregik tørvebjergningen længere nord på under de høje skrænter på den måde, at man enten brækkede store tørvblokke løs i skrænteme, så blokkene styrtede ned paa forstranden, hvor de så yderligere blev opdelt, eller man bare gik løs på de blokke, der allerede lå på forstranden, efter at havgang og højvande havde fået dem til at styrte ned. Tørvene blev så enten lastet i både og sejlet hjem, hvad enten det nu var til Agger eller

Lyngby, eller også blev de båret eller hejset op over skrænterne og kørt bort på vogne.

Billedet fra 1895 viser en noget anderledes fremgangsmåde. Bjergningen eller brydningen kan man godt sige, foregik på den flade strand, helt nede i strandkanten, som det også tydeligt fremgår af billedet. Her havde havet skyllet og slidt så meget sand eller ler bort, at martørv under tiden lå helt oppe i overfladen. Til tider måtte man dog med skovle fjerne et sandlag, og så gik man løs på tørvlaget med brækstang og hakke. Dynger af de på den måde løsbudte tørvblokke ses tydeligt på billedet. - Det var et strengt arbejde, og da det fandt sted i sommertiden, kunne det nok bringe sveden frem. På billedet ses da også flasken med det hjemmebryggede øl til at lække sig på stå lige inden for rækkevidde.

Hjembringningen af de tunge, våde tørvblokke var også et træls arbejde. De blev fyldt i de spanskrovsflettede fiskekurve (kuber), som derefter løftedes op på de høje skamler, der ses på billedet. Så var det lettere at få bærerebet ned over skuldrene og brystet. Det var en tung dragt. De nævnte skamler tjente ellers til daglig et andet formål, nemlig ved fiskerengøring, hvorfor de også kaldtes fiskeskamler. I tidligere tid fandtes en sådan fiskeskammel i hvert eneste hjem.

Tørvene blev altså båret hjem på ryggen, og det var mange trælse ture, der skulde foretages, både af mænd og kvinder, inden vinterens forråd af brændsel var sikret. - Efter hjembringningen blev blokkene ved hjælp af en lille økse hugget i passende stykker. Derefter blev de røget i små stakke, hvor de stod, til de var helt tørre. Det tog lang tid, inden de var færdige til at bringes i hus, da tørvemassen jo var gennemtrukket af saltvand.

Til slut lidt personalia: De to personer i forgrunden er fisker Jens Andersen fra Vester Agger, der døde i 1907, og hans svigerdatter Poulina, født Mikkelsen, fra Aalum. - Jens Andersens hus var af den kendte eenlængede type som Aggerhuset på frilandsmuseet i Lyngby. Det havde udskud langs hele nordsiden og delvis langs sydsiden, kun for forstuen og en stue til hver side for denne var der høj mur. Billede af huset findes iøvrigt i "Landet mod Nordvest" I s. 243.

Jens Andersen og hans hustru Mette, der først døde i 1926, var hårdt prøvede mennesker, idet de i stormnatten den 21. november 1893 mistede 3 sønner. Den ene af disse, Søren Andersen, var gift med Poulina, der ses på billedet. Hun døde først engang i trediveerne, kendt af alle i sognet som Søren Line. Ikke alene mistede hun sin mand i stormnatten, men et par år efter tog en ondartet difteritisepidemi deres to børn. Modgangen slog hende ikke ned, men gjorde hende til en erfaren kvinde, hos hvem mange søgte råd og trøst i modgangstider.

Poulina Andersen var som nævnt født i Aalum. Som gift kone blev hun bosat i Vester Agger, og som gammel enke måtte hun til sidst flytte sit hus til Øster Agger. Det fortæller i en sum, hvordan mennesker i dette hærgede sogn har måttet vige for det grådige Vesterhav.

NB. Billedet, som nu opbevares i Thisted Museums arkiv, blev mig overladt af Jens Andersens søn, strandfoged Markus Andersen, Agger. Foruden ham lever endnu to af Jens Andersens børn: fisker Peder Andersen (Gojsen) og syerske Oline Andersen, begge Agger.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1954, side 226-230)